

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของชาวเขาในจังหวัดลำพูนและในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

3.1 สภาพทั่วไปของชาวเขาในจังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดในภาคเหนือตอนบน ที่มีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอาศัยอยู่เพียงเผ่าเดียว โดยอาศัยกระจัดกระจายตามเทือกเขาและเชิงเขาที่เป็นที่ราบสูงประมาณ 450 - 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ตามแนวติดต่อระหว่างเขตจังหวัดลำปาง เชียงใหม่ และจังหวัดตากในท้องที่ของ 3 อำเภอและอีก 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอลี้ และกิ่งอำเภอรุ่งหัวซัง สำหรับในเขตอำเภอเมือง และอำเภอป่าซางไม่มีชาวเขาอยู่เลย พื้นที่ที่มีชาวเขาอาศัยอยู่นานแน่นที่สุด คือ กิ่งอำเภอรุ่งหัวซัง (ดูตารางที่ 3.1) ซึ่งมีประชากรชาวเขาอาศัยอยู่เป็นจำนวนร้อยละ 40.62 ของจำนวนประชากรชาวเขาทั้งจังหวัดลำพูน ซึ่งเมื่อคิดเปรียบเทียบกับประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในกิ่งอำเภอรุ่งหัวซังแล้ว จะมีประชากรชาวเขาอยู่จำนวนร้อยละ 35.33 สำหรับจำนวนประชากรชาวเขาทั้งหมดของจังหวัดลำพูน จะมีสัดส่วนจำนวนประชากรชาวเขาอยู่จำนวนร้อยละ 5.11 ของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูนทั้งหมดและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดลำพูนจะมีประชากรอยู่จำนวนร้อยละ 8.25 ของจำนวนประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทั้งหมดที่อาศัยในจังหวัดอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศจำนวน 15 จังหวัด (ดูตารางที่ 1.2 หน้า 3)

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูนเป็นชาวเขาที่ตั้งรกราก ตั้งเดิมอยู่ในจังหวัดลำพูนมาประมาณ 100 ปีมาแล้ว ยกเว้นหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ที่เป็นหมู่บ้านตั้งใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยชาวเขาเหล่านี้ได้อพยพมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และตาก ปัจจุบันจังหวัดลำพูนมีหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงตั้งอยู่ทั้งหมดจำนวน 49 หมู่บ้าน มีถนนเข้าถึงหมู่บ้านจำนวน 38 หมู่บ้าน และคิดต่อโดยทางเดินเท้าอีก 11 หมู่บ้าน หน่วยราชการหลักที่รับผิดชอบการดำเนินงานพัฒนาชาวเขา คือ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน สังกัดกรมประชาสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรชาวเขาและประชากรพื้นราบ
จังหวัดลำพูน พ.ศ. 2527

อำเภอ	ประชากร พื้นราบ	ประชากร ชาวเขา	รวม	ร้อยละของ ประชากร ทั้งหมด	ร้อยละของ ประชากร ชาวเขา
เมือง	151,173	-	151,173	36.75	-
ป่าซาง	83,915	-	83,915	20.39	-
บ้านโฮ่ง	45,232	2,219	47,523	11.55	10.90
สั	55,888	6,080	61,968	15.06	28.91
แม่ทา	38,606	4,116	32,722	10.38	19.57
กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง	15,624	8,539	24,163	5.87	40.62
	390,438	21,026	411,464	100.00	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในบังคับประมาณ 2528 นี้จำนวน 46 คน มีหน่วยพัฒนาและส่งเสริมอาชีพชาวเขาตั้งอยู่ในหมู่บ้านหลักและหมู่บ้านบริวารต่าง ๆ รวมจำนวน 16 หน่วย โดยปฏิบัติงานให้บริการส่งเสริมและเป็นหน่วยประสานงานพัฒนาชาวเขาด้านต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เข้าไปปฏิบัติงานโดยตรงกับชาวเขา อาทิ เช่น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สาธารณสุข เกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชน และกรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น โดยหน่วยงานทั้งทางราชการและเอกชนสามารถเข้าไปดำเนินการเข้าถึงชาวเขาได้หมดทุกหมู่บ้าน

ประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดลำพูนส่วนมาก ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยทำการปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครอบครัวและปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อบริโภคและจำหน่าย เช่น กระเทียม หอมแดง ถั่วต่าง ๆ ยาสูบ เป็นต้น นอกจากนั้นก็ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ ไร่จ้าง และประกอบการอุตสาหกรรมในครัวเรือนต่าง ๆ

จากรายงานสำรวจสำมะโนการเกษตรและรายได้ชาวเขาจังหวัดลำพูนประจำปี พ.ศ. 2527 ของศูนย์พัฒนาและส่งเสริมอาชีพชาวเขาจังหวัดลำพูนพบว่าในปี พ.ศ. 2527 ชาวเขาทั้งหมดมีรายได้มูลค่าทั้งสิ้น 58,702,251 บาท (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมอาชีพชาวเขาจังหวัดลำพูน, 2528) ซึ่งเกิดจากงาน 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การบริการและการรับจ้าง และการประกอบการอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน โดยที่รายได้จากงานอาชีพเพาะปลูกเป็นรายได้ที่สูงที่สุดถึงร้อยละ 58.67 ของรายได้ทั้งหมด (ดูตารางที่ 3.2 และ ตารางที่ 3.3) กระเทียมและหอมแดง เป็นพืชไร่ที่ผลผลิตให้มูลค่าสูงที่สุดถึงร้อยละ 61.28 สำหรับข้าวไร่และข้าวนาดำให้ผลผลิตมูลค่ารวมเพียงร้อยละ 32.92 ของรายได้จากการเพาะปลูกทั้งหมด เพราะชาวเขาจะปลูกข้าวไว้บริโภคและปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น พืชไร่ พืชสวน ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงเพื่อจำหน่าย การเลี้ยงสัตว์ชาวเขาจะนิยมเลี้ยงโคมากกว่ากระบือ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศรอบ ๆ หมู่บ้านชาวเขามักจะเป็นที่ราบสูงและแห้งแล้ง สำหรับสุกรและไก่ ชาวเขาจะเลี้ยงไว้เพื่อประกอบพิธีกรรม เพื่อบริโภค

ตารางที่ 3.2 ประเภทของรายได้ชาวเขาจังหวัดลำพูน ประจำปี พ.ศ. 2527

ที่	ประเภทของรายได้	รายได้	ร้อยละ
1.	การเพาะปลูก	34,440,610	58.67
2.	การเลี้ยงสัตว์	11,875,465	20.23
3.	การบริการและการรับจ้าง	11,300,183	19.25
4.	การอุตสาหกรรมในครัวเรือน	1,085,993	1.85
		58,702,251	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.3 รายละเอียดของรายได้ประเภทต่าง ๆ ของชาวเขาจังหวัดลำพูน

ปี พ.ศ. 2527

ที่	ประเภทรายได้	รายได้	ร้อยละ
1.	การเพาะปลูก		
	พืชไร่ต่าง ๆ	21,105,205	61.28
	ข้าว	11,337,847	32.92
	พืชสวน	1,250,195	3.63
	พืชผักสวนครัว	747,362	2.17
	รวม	34,440,610	100.00
2.	การเลี้ยงสัตว์		
	โค	5,085,074	42.83
	กระบือ	4,057,846	34.17
	สุกร	2,040,204	17.24
	ไก่	692,341	5.76
	รวม	11,875,465	100.00
3.	การรับจ้างและการบริการ		
	การรับจ้างหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ	2,716,564	24.04
	รับจ้างเอกชนทั่วไป	7,754,186	68.62
	อื่น ๆ	829,433	7.34
	รวม	11,875,465	100.00
4.	อุตสาหกรรมในครัวเรือน		
	ทอผ้า	769,100	70.82
	จักสาน	180,275	16.60
	สกัดคิลาลง	94,699	8.72
	ตีเหล็ก	41,919	3.86
	รวม	1,085,993	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.4 รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวและต่อคนต่อปีของชาวเขาจังหวัดลำพูน
ประจำปี พ.ศ. 2527

ที่	อำเภอ	ครอบครัว	คน	รายได้ทั้งหมด	รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อปี (บาท)	รายได้ต่อคนต่อปี(บาท)
1.	สั	1,094	5,862	11,162,045	10,202.97	1,904.14
2.	แม่ทา	861	4,102	11,753,148	13,650.58	2,805.22
3.	บ้านโฮ้ง	467	2,278	10,106,158	21,640.60	4,436.40
4.	กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง	1,578	8,582	25,680,900	16,274.33	2,992.45
		4,000	20,805	58,702,251	14,675.56	2,821.97

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.5 รายได้ชาวเขาจังหวัดลำพูนประจำปี พ.ศ. 2528

ที่	ประเภทของรายได้	รายได้(บาท)	ร้อยละ
1.	การเพาะปลูก	10,718,856	31.17
2.	เลี้ยงสัตว์	6,240,459	18.14
3.	การบริการและการรับจ้าง	16,510,404	48.01
4.	อุตสาหกรรมในครัวเรือน	922,470	2.68
		34,392,189	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.6 รายละเอียดของรายได้ประเภทต่าง ๆ ของชาวเขาประจำปีพ.ศ. 2528

ที่	ประเภท	รายได้	ร้อยละ
1.	การเพาะปลูก		
	ข้าว	5,802,731	54.13
	พืชไร่	3,188,751	29.75
	ถั่ว	1,384,220	12.92
	อื่น ๆ	343,514	3.20
	รวม	10,718,865	100.00
2.	การเลี้ยงสัตว์		
	โค	3,168,310	50.77
	กระบือ	2,428,640	38.92
	สุกร	481,388	7.71
	ไก่	162,121	2.60
	รวม	6,240,459	100.00
3.	การบริการและการรับจ้าง		
	รับจ้างค้าขายและอื่น ๆ	16,510,404	48.01
4.	การอุตสาหกรรมในครัวเรือน		
	ทอผ้า จักสาน และตีเหล็ก	922,470	2.68
	รวม	34,392,189	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.7 รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อคนต่อปีของชาวเขา
จังหวัดลำพูน ประจำปี พ.ศ. 2528

ที่	อำเภอ	ครอบครัว	คน	รายได้ทั้งหมด	รายได้เฉลี่ยต่อ ครอบครัว(บาท)	รายได้เฉลี่ยต่อ คน(บาท)
1.	สี่	1,358	6,059	9,530,759	7,018.23	1,572.99
2.	แม่ทา	823	4,131	6,714,109	8,158.09	1,625.30
3.	บ้านโฮ้ง	430	2,009	5,299,705	13,324.89	2,637.98
4.	กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง	1,709	8,658	12,847,616	7,517.62	1,483.90
		4,320	20,857	34,392,189	7,961.15	1,648.95

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 3.8 เปรียบเทียบรายได้ของชาวเขาจังหวัดลำพูนปีพ.ศ. 2527-2528

ที่	อำเภอ	ปี พ.ศ. 2527		ปี พ.ศ. 2528	
		รายได้ต่อครอบครัว	รายได้ต่อคน	รายได้ต่อครอบครัว	รายได้ต่อคน
1.	สี้	10,202.97	1,904.14	7,018.23	1,572.99
2.	แม่ทา	13,650.58	2,805.22	8,158.09	1,625.30
3.	บ้านโฮ้ง	21,640.60	4,436.42	13,324.89	2,637.98
4.	กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง	16,274.33	2,992.41	7,517.62	1,483.90
		14,675.56	2,821.55	7,961.15	1,648.95

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

จำหน่ายบ้าง ประเภทของงานรับจ้างและบริการ เป็นรายได้ที่เป็นตัวเงินที่ชาวเขา อาจหาได้เมื่อว่างจากการเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่จะทำงานรับจ้างคนไทยพื้นราบในเมืองทั่วไปทำงานต่าง ๆ เช่น ทำไร่ ขุดดิน และสำหรับรายได้จากงานอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ประกอบด้วยงานทอผ้า จักสาน สักต ศิลาแลง และตีเหล็กนั้น งานทอผ้าจะให้มูลค่ารายได้สูงสุดถึงร้อยละ 70.82 ของรายได้ทั้ง 4 ประเภทของงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่วนใหญ่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมักจะทอผ้าไว้ใช้ในครอบครัว จะมีอยู่ 3 หมู่บ้าน ที่มีการทอผ้าเพื่อขาย คือ หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเสี หมู่บ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ้ง และหมู่บ้านแม่ขันนาคหลวง อำเภอแม่ทา โดยหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มจะมีผลผลิตมากที่สุด ประมาณ 3 ใน 4 ส่วนของผลผลิตผ้าทอเพื่อการจำหน่ายของชาวเขาในจังหวัดลำพูน ส่วนศิลาแลงจะมีแหล่งผลิตอยู่ที่หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มแห่งเดียวเท่านั้น

รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว และต่อคนต่อปี ของชาวเขาในอำเภอบ้านโฮ้งสูงที่สุด คือ 21,640.60 บาท และ 4,436.40 บาท ตามลำดับ (ดูตามร่างที่ 3.4) เนื่องจากชาวเขาในอำเภอบ้านโฮ้งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในที่ราบ พื้นที่แหล่งน้ำที่ดีสำหรับเพาะปลูก และตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านคนพื้นเมือง ทำให้มีความรู้ในด้านการเกษตรและการตลาดของสินค้า เกษตรเป็นอย่างดี ส่วนชาวเขาในกิ่งอำเภอทุ่งห้วยช้างถึงแม้จะมีมูลค่ารายได้ทั้งหมดของชาวเขาในอำเภอนั้นสูงกว่าอำเภออื่น ๆ แต่เนื่องจากจำนวนประชากรมากถึงร้อยละ 41.24 ของจำนวนประชากรชาวเขาในจังหวัดลำพูน รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวและต่อคนต่อปีจึงต่ำเพียง 16,274.33 บาท และ 2,992.41 บาท เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามชาวเขาในอำเภอเสีจะมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด คือ รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวและต่อคนต่อปี ต่ำสุด คือ 10,202.97 บาท และ 1,904.14 บาท ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ตั้งหมู่บ้านชาวเขาในท้องที่อำเภอเสี จะเป็นพื้นที่สูง แห้งแล้งขาดแหล่งน้ำในการเพาะปลูก ที่ดินทำกินมีคุณภาพไม่ดีและมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่มีประชากรเป็นร้อยละ 55.54 ของจำนวนประชากร

ทั้งอำเภอ เป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงสัตว์น้อย คือ เลี้ยงไว้เพื่อใช้งานเท่านั้นไม่ได้เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค เพราะนิยมรับประทานอาหารมังสะวิรัต จึงทำให้มีรายได้ต่ำกว่า อำเภออื่น

สำหรับรายได้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดลำพูนประจำปี พ.ศ. 2528 ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดลำพูนได้รายงานการสำรวจรายได้ของชาวเขาทั้งหมดว่า ในปี พ.ศ. 2528 นี้ (ดูตารางที่ 3.5) รายได้รวมของชาวเขาได้ลดลงเป็นอย่างมากจากปี พ.ศ. 2527 ถึง จำนวน 24,310,062 บาท หรือร้อยละ 41.41 โดยเฉพาะรายได้จากการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ลดลงถึงร้อยละ 68.87 และร้อยละ 47.45 ตามลำดับ (ดูตาราง 3.2 และ 3.5) ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากทางราชการได้กวดขันและประกาศห้ามมิให้ชาวเขาเข้าไปทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตอำเภอแม่ทา อำเภอสี และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้างทำให้ชาวเขาขาดแคลนพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และชาวเขาจึงต้องออกหางานรับจ้างทำทุกประเภทมูลค่ารายได้จากการบริการรับจ้างหรืออื่น ๆ จึงเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2527 ถึง ร้อยละ 46.10 (ดูตารางที่ 3.6) และเป็นประเภทที่มาของรายได้ที่สูงที่สุดของชาวเขาในจังหวัดลำพูน ขณะที่รายได้จากงานประเภทอื่น เช่น การเลี้ยงสัตว์ และงานอุตสาหกรรมในครัวเรือนมีมูลค่าลดลงเช่นเดียวกับรายได้จากการเพาะปลูก จึงทำให้รายได้เฉลี่ยของบุคคลต่อปี ของชาวเขาทั้งจังหวัดมีมูลค่าลดลงเป็น 7,961.15 บาท ต่อครอบครัวและ 1,648.95 บาทต่อคน ซึ่งเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2527 แล้ว จะลดลงร้อยละ 45.75 และ 41.55 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 3.6, 3.7 และ 3.8 ประกอบ)

จะเห็นว่าภาวะความยากจนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดลำพูนอยู่ในระดับที่รุนแรงมาก เช่น หมู่บ้านปงผาง อำเภอแม่ทา ซึ่งมีประชากร 35 ครอบครัว จำนวนประชากรทั้งสิ้น 203 คน มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี จำนวน 324.27 บาท และหมู่บ้านป่าแม่ อำเภอบ้านโฮ้ง จำนวน 44 ครอบครัว 264 คนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเพียง 366.86 บาท เท่านั้น (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดลำพูน, 2529)

กล่าวโดยสรุปแล้วโครงสร้างทาง เศรษฐกิจและสังคมชาว เขาเผ่ากะเหรี่ยงของจังหวัดลำพูน จะเป็นชาว เขาที่ตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นชุมชนถาวร และยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีประจำเผ่าอยู่ ถึงแม้ชาว เขาจะมีการเดินทางติดต่อกับคนพื้นเมืองมากขึ้น และหน่วยราชการหรือเอกชนสามารถ เข้าถึงทุกหมู่บ้านแล้ว แต่อย่างไรก็ตามชาว เขาเผ่ากะเหรี่ยงก็ได้อาศัยอยู่ร่วมกับคนท้องถิ่นโดยไม่มีความขัดแย้งทางสังคมกันแต่อย่างใด เพราะชาว เขาเผ่ากะเหรี่ยงมีอุปนิสัยรักสงบและชอบสันโดษ ในอนาคตคงจะมีการผสมผสานทางสังคมกันมากขึ้น เมื่อหน่วยบริการและการปกครองของทางราชการ เข้าถึงทุกหมู่บ้าน และโครงสร้างทาง เศรษฐกิจและสังคมของชาว เขาในจังหวัดลำพูนคงจะเปลี่ยนไปเนื่องจากขนาดที่ทำกินได้ลดลงในปี พ.ศ. 2528 นี้ ชาว เขามีเนื้อที่ดินทำกินเฉลี่ยเพียงครัวเรือนละ 3.07 ไร่เท่านั้น และแรงงานรับจ้างชาว เขาจะได้ค่าจ้างประมาณ 20 - 30 บาทต่อวัน ภาวะความยากจนของชาว เขาคงที่กล่าวมาข้างต้นจึง เป็นปัญหาที่น่า เป็นห่วงอย่างยิ่ง.

3.2 สภาพทั่วไปของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

3.2.1 ที่ตั้งและภูมิประเทศ

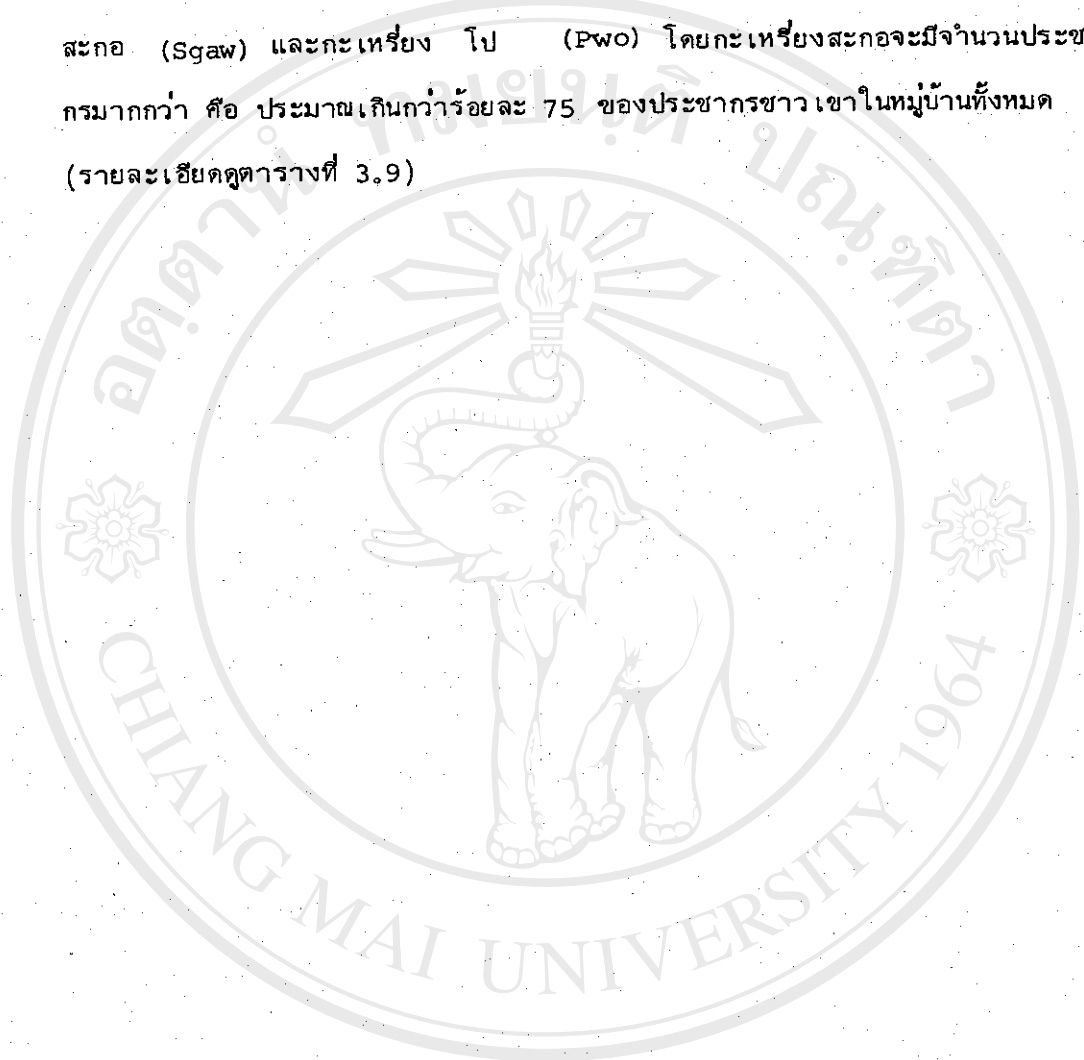
หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอำเภอสี ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 10 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูน 120 กิโลเมตร หมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ราบซึ่งเป็นป่าโปร่งประเภทป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ในบริเวณพื้นที่ 4 ตารางกิโลเมตร และอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตร ลักษณะของพื้นที่ตั้งหมู่บ้านโดยทั่วไป มีความลาดชันน้อย ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ อยู่ในเกณฑ์ต่ำและใต้ผิวดินลึกลงไปประมาณ 1 เมตร จะเป็นชั้นของศิลาแลง (Laterite) มีลำห้วยไหลผ่านบริเวณหมู่บ้านอยู่ 2 ลำห้วย ซึ่งปัจจุบัน จะใช้ได้มีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น เพราะได้มีการตัดไม้ทำลายป่ามากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มประสบกับภาวะแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำบริโภคอุปโภคค่อนข้างรุนแรงในฤดูแล้ง

ด้านการคมนาคมต่อสังคมภายนอก มีถนนเข้าหมู่บ้านเป็นทางดินลูกรังที่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาลอยู่ 2 เส้นทาง ถนนสายเดิม ระยะทาง 11 กิโลเมตร และถนนสายใหม่ระยะทาง 6 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับถนนสายสี - เงิน มีหมู่บ้านคนพื้นเมืองตั้งอยู่ใกล้เคียง 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านนาเสียง ตำบลนาทราย อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออก 1 กิโลเมตร และหมู่บ้านผาลาด ตำบลนาทราย อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศใต้ 3 กิโลเมตร

3.2.2 ประชากร

หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มเป็นชุมชนชาวเขาขนาดใหญ่ ที่มีประชากรอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง คือ จังหวัดตาก เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ซึ่งอพยพมาตั้งหมู่บ้านอยู่เป็นชุมชนถาวรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา ปัจจุบันทางราชการได้ควบคุมการอพยพเข้าออกของประชากรและมีการออกสำเนาทะเบียนบ้านให้สัญชาติไทยแก่ชาวเขา

เกือบทุกครัวเรือน ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
สะกอ (Sgaw) และกะเหรี่ยง โป (Pwo) โดยกะเหรี่ยงสะกอจะมีจำนวนประชา
กรมากกว่า คือ ประมาณเกินกว่าร้อยละ 75 ของประชากรชาวเขาในหมู่บ้านทั้งหมด
(รายละเอียดดูตารางที่ 3.9)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 3.9 กลุ่มของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม
ตามภูมิลำเนาเดิมที่อพยพมา พ.ศ. 2527

ที่	ภูมิลำเนาเดิม	เผ่ากะเหรี่ยง สะกอ(ครัวเรือน)	เผ่ากะเหรี่ยง โป(ครัวเรือน)	รวม (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1.	อ.ท่าสองยาง จ.ตาก	253	-	253	38.74
2.	อ.แม่ระมาด จ.ตาก	174	-	174	26.65
3.	อ.สามเงา จ.ตาก	30	-	30	4.59
4.	อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่	78	-	78	11.96
5.	อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน	28	-	28	4.29
6.	อ.แม่สอด จ.ตาก	-	22	22	3.36
7.	กิ่งอำเภอคอกยเต่าจ.เชียงใหม่	-	13	13	1.99
8.	อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน	-	10	10	1.53
9.	อ.ฮอด จ.เชียงใหม่	-	45	45	6.89
		563	90	653	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน

3. สังคมและศาสนา

หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มขึ้นกับการปกครองของทางราชการ เป็นหมู่ที่ 8 ของตำบลนาทราย อำเภอสี จังหวัดลำพูน สังคมการปกครองของหมู่บ้านนี้ใช้หลักศาสนาและหลักการปกครองของทางราชการควบคู่กันไป ประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและส่วนใหญ่ร้อยละ 90 บริโภคอาหารมังสะวิรัติ ในการปกครองของทางราชการ มีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ เป็นตัวแทนของทางราชการและชุมชน ซึ่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีหัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำหน่วยพระบาทห้วยต้มเป็นเลขานุการคณะกรรมการ ในทางศาสนาได้มีการแต่งตั้งบุคคลผู้อาวุโสของแต่ละกลุ่มตามภูมิลำเนาเดิมที่อพยพมาให้เป็นผู้นำของแต่ละกลุ่ม มีอยู่ทั้งหมด 7 กลุ่ม ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "อาจารย์"¹ ทำหน้าที่เป็นผู้นำทำพิธีกรรมทางศาสนา เป็นมิดทายกของวัด อบรมสั่งสอนชาวบ้านและสอดส่องผู้กระทำความผิดกฎของหมู่บ้านซึ่งกำหนดโดยหลักคำสอนทางศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง

ชาวเขาในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม มีความนับถือเลื่อมใสและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูบาวงศ์มาก มีการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด จะถือเอาวันพระทุกวันพระเป็นวันหยุดงาน เพื่อไปทำบุญฟังเทศน์ที่วัด พิธีกรรมดั้งเดิมจากหมู่บ้านเดิมได้ถูกยกเลิกเกือบหมด แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีพิธีกรรมการนับถือผีอยู่บ้างแต่เป็นการผสมผสานวิธีการของชาวพื้นเมืองเข้ากับของ ชาวเขาเดิม ภายในหมู่บ้านไม่มี

¹"อาจารย์" ทั้งหมด 7 กลุ่ม ประกอบด้วย จำโพ กลุ่มอำเภอแม่ระมาด พะแจะ กลุ่มอำเภอท่าสองยาง โกวแอ กลุ่มอำเภออมก๋อย โป๊ะวา กลุ่มอำเภอแม่ระมาด เป็ด กลุ่มอำเภอฮอดโคชา กลุ่มอำเภอแม่ระมาด และพะแจะ กลุ่มอำเภอแม่ลาน้อย โดยทั้งหมดเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุเกินกว่า 50 ปี ขึ้นไป.

การอนุญาตให้นำมหรสพจากภายนอกเข้าไปแสดง เช่น การฉายภาพยนตร์กลางแปลงดนตรี ลีเก เหล่านี้เป็นต้น ไม่มีการจำหน่ายสุราหรือดื่มสุรา และโจรผู้ร้ายหรือการลักเล็กขโมยน้อยแทบไม่มีปรากฏเลย แต่จากการสัมภาษณ์ชาวเขาที่อยู่ในวัยรุ่น หนุ่ม-สาวได้ทราบว่า ได้มีหนุ่มสาวบางกลุ่มได้หาโอกาสไปเที่ยวงานมหรสพภายนอกหมู่บ้าน และในอำเภออยู่เป็นประจำ พวกเขาจะชอบร่าเริงและดนตรีลูกทุ่งมาก บางส่วนได้ทดลองดื่มสุรา และยาเสพติดด้วย พฤติกรรมเหล่านี้จะได้รับการตำหนิตติเตียนจากผู้อาวุโสหรืออาจารย์ และในกรณีที่ทราบว่าผู้ใดเสพหรือติดยาเสพติดจะถูกลงโทษขั้นรุนแรง คือ อาจารย์วัดจะนำตัวส่งผู้ใหญ่บ้านให้ดำเนินการตามกฎหมายและขับไล่ออกจากหมู่บ้านทันที กิจกรรมหลาย ๆ อย่างทั้งของทางราชการและของชุมชนเอง จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มอาจารย์วัดก่อนจึงจะดำเนินการได้ และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน

สรุปได้ว่า สังคมของหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มเป็นสังคมที่เปิด มีวัดเป็นศูนย์กลางและมีอิทธิพลในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีการติดต่อกับสังคมภายนอกยอมรับการพัฒนาต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เข้าไปในหมู่บ้านแต่ขณะเดียวกันก็มีพระ เป็นผู้มีบทบาทนำในกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาคำสั่งสอนแนะนำต่าง ๆ ของครูบาวงศ์ ยังเป็นที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

3.2.4 การศึกษาและอนามัย

การจัดการศึกษาในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มปัจจุบัน มีโรงเรียนอยู่รวม 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนอนุบาลก่อนวัยเรียนของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม โรงเรียนผู้ใหญ่ของการศึกษานอกโรงเรียน และโรงเรียนสอนภาษากะเหรี่ยงและภาษาไทยของเอกชน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน ชื่อโรงเรียนบ้านห้วยต้ม (ไชยวงษาอุปถัมภ์) เปิดสอนการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ในปีการศึกษา 2528 นี้ มีครูทำการสอนทั้งหมด 18 คน ต่อจำนวน

นักเรียน 348 คน ซึ่งร้อยละ 99.72 เป็นนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ยังมีผู้ปกครองเด็กอีกประมาณร้อยละ 30 ของจำนวนผู้ปกครองเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับเรียน ไม่ยินยอมส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน เนื่องจากยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม และอยู่ในสภาพยากจน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาในโรงเรียนเท่าที่ควร สำหรับเด็กที่เข้าเรียนนั้นมีอัตราการสอบตกซ้ำชั้นถึง ร้อยละ 45.12 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์กำหนดของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติมาก ระดับคะแนนเฉลี่ยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากเด็กขาดเรียนบ่อย เพราะต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน เด็กขาดความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 - 2525 มีจำนวนนักเรียนที่มาเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 487 คน และได้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับอยู่จำนวน 60 คน ซึ่งในจำนวนนี้ได้เข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น 17 คน บวขเรียน 13 คน และอีก 30 คน ไม่ได้เรียนต่อต้องประกอบอาชีพอื่น ๆ สำหรับงบประมาณที่รัฐบาลได้จัดสรรให้กับทางโรงเรียนเป็นค่าเงินเดือน ค่าวัสดุ ค่าใช้สอยอื่น ๆ ประจำปีการศึกษา 2528 นี้ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 733,721.32 บาท ทั้งนี้จะเป็นเงินนอกงบประมาณที่ได้รับสมทบจำนวน 51,072 บาท คิดเป็นเงินที่รัฐบาลลงทุนจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มเฉลี่ยเดือนละ 61,143.44 บาท ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการลงทุนด้านการศึกษาที่สูงพอสมควร การลงทุนการศึกษาเป็นการสร้างคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญยิ่ง แต่สำหรับความสัมฤทธิ์ผลนั้นยังอยู่ในระดับที่ต่ำ ไม่เป็นที่น่าพอใจ จากการที่นักเรียนเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนจนสภาวะแวดล้อมตัวเด็กนักเรียนมีอิทธิพลต่อตัวเด็กมาก อีกทั้งเด็กยังขาดความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ตลอดจนผู้ปกครอง เด็กมีฐานะยากจนมาก จึงไม่สนับสนุนเรื่องการศึกษาเด็ก ทำให้กระบวนการจัดการเรียน การสอนของครูบรรลุ ผลสำเร็จได้ยากยิ่ง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน , 2528)

สำหรับโรงเรียนอนุบาลก่อนวัยเรียน อายุ 4-6 ขวบ ของหน่วยงาน

พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาประจำหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มนั้น ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเตรียม และปูพื้นฐานเด็กก่อนเข้าเรียนในภาคศึกษาบังคับ มีครูช่วยสอน 2 คน จำนวนนักเรียน ประมาณ 50 คน ในเวลากลางคืนจะมีครูช่วยสอนของกองการศึกษาผู้ใหญ่จำนวน 1 คน ช่วยสอนภาษาไทยและวิชาชีพพื้นฐานทั่วไปแก่ชาวบ้านในระดับผู้ใหญ่ มีนักเรียน ประมาณ 20 คน ทั้งนี้สำนักงานการศึกษาผู้ใหญ่จังหวัดลำพูนได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2519 สำหรับโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาไทยและภาษากะเหรี่ยงของเอกชนนั้น เจ้าของและครูผู้สอนคือ นายดิโบ ดิโมะโล๊ะ เปิดการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 อย่างไรก็ตามเป็นทางการโดยความเห็นชอบจากครุบาไชยวงษาพัฒนา ปัจจุบันมีนักเรียนอยู่ประมาณ 20 คน สถานที่เรียนตั้งอยู่ใกล้ ๆ บ้านของ นายดิโบ เนื่องจาก นายดิโบ มีชาติการทั้ง 2 ข้าง เคลื่อนไหวไม่สะดวกโรงเรียนจะหยุดทำการสอนในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา

อัตราความสามารถในการใช้ภาษาไทย (ภาษาพื้นเมืองหรือภาษากลาง) ของชาวเขาในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มนี้ จากการสำรวจของศูนย์วิจัยชาวเขาเมื่อปี พ.ศ. 2522 พบว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มทั้งหมดที่มีอายุ 7 ปีขึ้นไป จำนวน 2,433 คน จะสามารถพูดภาษาไทยได้ 889 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.54 ของประชากรที่สำรวจ โดยผู้ชายพูดภาษาไทยได้ร้อยละ 56.23 ในกลุ่มของผู้ชาย และผู้หญิงพูดภาษาไทยได้ร้อยละ 16.50 ในกลุ่มผู้หญิง สำหรับการอ่านออกเขียนได้ภาษาไทยทั้งหมดมีเพียงร้อยละ 7.17 ของประชากรทั้งหมด ภาษากะเหรี่ยงนั้นจะมีผู้อ่านออกเขียนได้จำนวนร้อยละ 5.71 (จันทบูรณ์ สุทธิและคณะ, 2522) และจากการสำรวจจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือของจังหวัดลำพูน เฉพาะผู้ที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 14 ปีขึ้นไป เมื่อเดือนกรกฎาคม 2526 พบว่าในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ คือ อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้เลย อยู่จำนวน 491 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.78 ของประชากรทั้งหมด (ณรงค์ สังภาพันธุ์, 2528)

ด้านการอนามัยและสุขภาพของชาว เขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานการบริการอนามัยและสาธารณสุขของทางราชการอยู่ 3 หน่วยงาน คือ หน่วยพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพประจำหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ที่ทำการอนามัย ตำบลนาทราย ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสุขภาพของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่

หน่วยพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพ เขาบ้านพระบาทห้วยต้มได้ให้บริการการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ในปี พ.ศ. 2520 ได้ตั้งสหกรณ์ยาและเวชภัณฑ์ของหมู่บ้านเพื่อให้ชาวเขามียารักษาโรคเพียงพอ เห็นคุณค่าของยาที่ทางราชการช่วยเหลือ ตลอดจนเพื่อฝึกฝนให้สมาชิกได้ช่วยเหลือกันและกัน สาธารณสุขจังหวัดลำพูนได้ตั้งสถานีอนามัยประจำตำบลนาทรายขึ้นที่หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม เพราะจำนวนประชากรหนาแน่นมากกว่าหมู่บ้านอื่นในตำบลนาทรายการดำเนินงานของสถานีอนามัยตำบลนี้ได้ให้บริการบำบัดรักษาเบื้องต้นโดย เน้นการป้องกันการให้การศึกษาอบรมด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ชาวบ้าน (อ.ส.ม.) เพื่อให้ชาวเขาได้ร่วมกับทางราชการในการบริการอนามัยต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ สำหรับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ เชียงใหม่ นั้นได้เข้ามาดำเนินงานในหมู่บ้านโดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเอเซีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันโรคขาดอาหารและภาวะทุโภชนาการในเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กทารก ทั้งนี้เนื่องจากโรงพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ได้พบว่า ในจำนวนคนไข้ที่ป่วย เป็นโรคขาดอาหารที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล จำนวนร้อยละ 40 จะมาจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ทางสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ ได้ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้าน เน้นบริการให้คำแนะนำส่งเสริมการเลี้ยงเด็กให้มีสุขภาพดี มีโภชนาการที่ถูกต้อง ตลอดจนให้บริการรักษาพยาบาลจัดส่งคนป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีเจ้าหน้าที่ชาวเขาที่ได้รับการศึกษาอบรมจากทางสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสุขภาพอยู่เป็นประจำ เพื่อทำหน้าที่สาธิตการเลี้ยงเด็กต่าง ๆ แก่สตรีผู้เป็นมารดาโดยมีคณะแพทย์และพยาบาลจากโรงพยาบาล

แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษา จากการดำเนินงานมา
ในระยะหนึ่ง สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ ได้ผลสรุปว่า การที่ชาวบ้านพระบาท
ห้วยต้มป่วยเป็นโรคโลหิตจางและโรคขาดอาหารกันมากเพราะมีสาเหตุสำคัญอยู่ 3
ประการ คือ เนื่องจากความไม่รู้เพราะขาดการศึกษาความยากจนมีรายได้ต่ำไม่เพียงพอ
ซื้ออาหารมาบริโภค และอีกประการหนึ่งชาวบ้านมีความเชื่อทางศาสนานิยมบริโภค
อาหารมังสะวิรัติ ซึ่งชาวเขาได้เปลี่ยนมาทานอาหารมังสะวิรัตินี้ ตั้งแต่อพยพมาอยู่หมู่บ้าน
พระบาทห้วยต้ม เมื่อปี พ.ศ. 2514 ความรู้ความชำนาญในการประกอบอาหารให้
ได้คุณค่าทางโภชนาการไม่มี จึงก่อให้เกิดโรคขาดอาหารกันต่อมาภายในไม่กี่ปี ในด้าน
ความไม่รู้และขาดการศึกษาในเรื่องโภชนาการและการอนามัยนั้น เป็นเรื่องที่สามารถ
ให้การศึกษาและแนะนำได้ แต่สภาพความยากจนที่ชาวบ้านไม่มีเงินซื้ออาหารบริโภคได้
อย่างเพียงพอและมีคุณค่าเป็นสิ่งที่จะต้องแก้ไขโดยมูลฐาน ทางสถาบันวิทยาศาสตร์ และ
สุขภาพจึงได้มีโครงการส่งเสริมรายได้ โดยส่งเสริมสตรีให้ทอผ้าเพื่อจำหน่ายหาราย
ได้เสริมในครอบครัว เพื่อสามารถซื้อหาอาหารที่มีคุณค่าตามที่มิในท้องถิ่น มาบริโภคได้
ทางสถาบันฯ ได้สนับสนุนเงินทุน จัดหาวัสดุดิบและตลาดให้โครงการส่งเสริมการทอผ้า
นี้ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มที่สำคัญของอุตสาหกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านพระบาทห้วยต้ม ใน
ปัจจุบันที่ได้พัฒนามาพร้อม ๆ กับภาวะทุโภชนาการและโรคขาดอาหารได้ลดลงแต่อย่าง
ไรก็ตามก็ยังมีเด็กที่เป็นโรคขาดอาหารอยู่ประมาณร้อยละ 22.44 ของจำนวนเด็กนักเรียน
ในโรงเรียนบ้านห้วยต้มทั้งหมด ในปีการศึกษา 2528 นี้ (สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดลำพูน, 2528)

3.2.5 อาชีพและรายได้

อาชีพหลักส่วนใหญ่ของครัวเรือนชาวเขาในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ก็เช่นเดียวกับคนไทยในชนบททั่วไป คืออาชีพเกษตรกรรม แต่อัตราส่วนของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม หมู่บ้านพระบาทห้วยต้มมีอัตราต่ำกว่า คือเพียงร้อยละ 60 เท่านั้น มีอาชีพรองที่ทำรายได้เป็นส่วนใหญ่ที่สุด คือ อาชีพรับจ้างและการประกอบการอุตสาหกรรมในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2528 ที่ผ่านมานี้ทางราชการได้สั่งปิดป่า ห้ามชาวเขาเข้าทำกินในบริเวณ

ป่าสงวน และเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ทำให้พื้นที่ทำกินของชาวบ้านพระบาทห้วยต้ม ลดลงจากที่เคยบุกเบิกทำไร่ในเขตอุทยานนี้เฉลี่ยถึงครอบครัวละ 6 ไร่ นั้นสำหรับพื้นที่ดินทำกินที่โครงการหลวงพัฒนาที่ดินได้จัดสรรให้ในบริเวณรอบหมู่บ้านเฉลี่ยครอบครัวละ 3 ไร่ ปรากฏว่าผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ชาวบ้านจึงต้องหางานรับจ้างต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านมากขึ้น และเป็นแหล่งที่มาของรายได้สูงสุดถึงจำนวนร้อยละ 42.12 ของรายได้จากงานประเภทต่าง ๆ ทั้งหมด คือ จำนวน 2,109,260 บาท ขณะที่รายได้จากงานเกษตรกรรมมีมูลค่าเพียง 950,336 บาท หรือร้อยละ 18.98 ของรายได้รวมทั้งหมด ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3.10 สำหรับรายได้รวมของปี พ.ศ. 2528 ของชาวเขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มจำนวน 5,007,326 บาทนี้คิดเป็นรายได้ที่มีมูลค่า เป็นจำนวนร้อยละ 14.55 ของรายได้รวมของชาวเขาในจังหวัดลำพูนทั้งหมด

งานรับจ้างที่ชาวบ้านพระบาทห้วยต้มประกอบเป็นอาชีพนั้น งานที่สามารถทำในหมู่บ้านได้แก่ งานรับจ้างสกัดศิลาแลง รับจ้างทอผ้า รับจ้างปลูกป่า รับจ้างขุดดิน ฝนไร่ รับจ้างทำงานในวัดโดยได้รับค่าจ้างเป็นข่าวสารไว้บริโภค เป็นต้น สำหรับงานรับจ้างที่ทำนอกหมู่บ้านที่ในหมู่บ้านคนพื้นเมือง ชาวเขาจะทำงานประเภทใช้แรงงานทุกชนิดที่มีผู้ว่าจ้าง ในอัตราค่าแรงวันละ 25 ถึง 30 บาท ตามราคาค่าจ้างในท้องถิ่น สำหรับอาชีพอื่น ๆ ที่มีมูลค่ารายได้ถึง 989,610 บาท ซึ่งคิดเป็นรายได้ได้เป็นอันดับสองรองจากรับจ้างนั้น จะประกอบด้วยอาชีพค้าขายต่าง ๆ เช่น การตั้งร้านค้าของชำในหมู่บ้าน การนำสินค้าจากตลาดในเมือง เช่น ข้าว ไข่ ไหมพรม และสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ไปเร่ขายยังหมู่บ้านเดิมที่อยู่ติดชายแดนพม่าด้านจังหวัดตาก มีผู้ประกอบการอาชีพนี้เป็นประจำประมาณ 30 คน และในบางครั้งจะมีผู้ทำงานเป็นพ่อค้าเร่เพิ่มมากถึง 250 คน การตั้งร้านซ่อมจักรยานได้มีอยู่หลายร้านเพราะชาวเขาในหมู่บ้านนี้จะมีจักรยานใช้กันเกือบทุกรุ่นเรือน งานอื่น ๆ นอกจากนี้ เช่น การทำการประมงหาปลาในทะเลสาบคอยเต่า งานขับรถยนต์โดยสาร เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้ต่อครอบครัวต่อปี และรายได้ต่อคนต่อปีของชาว

เขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ในปี พ.ศ. 2528 ได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2527 ร้อยละ 37.66 และร้อยละ 16.02 ตามลำดับ ในขณะที่รายได้ต่อครอบครัวต่อปีและรายได้ต่อคนต่อปีของชาวเขาทั้งจังหวัดลำพูน ได้ลดลงจำนวนร้อยละ 41.41 และร้อยละ 41.55 ตามตารางที่ 3.8 ที่แสดงการเปรียบเทียบรายได้ประชากรชาวเขาจังหวัดลำพูนของปี พ.ศ. 2527-2528 การที่รายได้ชาวเขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มลดน้อยลงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของรายได้ที่ลดลงของชาวเขาทั้งจังหวัดนี้ เนื่องจาก ชาวเขาได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินอุทยานแห่งชาติแม่ปิงนี้เป็นส่วนน้อย และเขตป่าสงวนดังกล่าวมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมอยู่แล้ว ชาวเขาในหมู่บ้านนี้จึงได้รับผลกระทบจากการสั่งปิดป่าของทางราชการน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตอำเภอแม่ทา และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง ประกอบกับการคมนาคมจากหมู่บ้านสะดวกสบายชาวเขาจึงสามารถเดินทางออกทำงานทำนอกหมู่บ้านได้ซึ่ง เป็นการลดความกดดันในเรื่องการขาดแคลนที่ดินทำกินลง แต่อย่างไรก็ตามรายได้ต่อครอบครัวต่อปีและรายได้ต่อคนต่อปีของชาวบ้านพระบาทห้วยต้มประจำปี พ.ศ. 2528 ก็ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์รายได้เฉลี่ยของชาวเขาทั้งจังหวัดอยู่คือ รายได้ต่อครอบครัวต่อปี และรายได้ต่อคนต่อปีของชาวเขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มเป็น 6,197.18 บาท และ 1,505.06 บาท ขณะที่รายได้ต่อครอบครัวต่อปี และรายได้ต่อคนต่อปีของชาวเขาทั้งจังหวัดลำพูนเป็น 7,961.15 บาท และ 1,648.95 บาท ตามลำดับในปี พ.ศ. 2527 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของชาวบ้านพระบาทห้วยต้ม จัดอันดับเป็นหมู่บ้านอันดับที่ 4 ที่ยากจนที่สุด ของหมู่บ้านชาวเขาจังหวัดลำพูน หมู่บ้านที่มีรายได้ต่อคนต่อปีต่ำที่สุดคือหมู่บ้านห้วยสะเหล อำเภอบ้านโฮ่ง มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 1,342.68 บาท สำหรับในปี พ.ศ. 2528 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของชาวเขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มได้เลื่อนอันดับหมู่บ้านยากจนเป็นอันดับที่ 28 จากหมู่บ้านที่ยากจนที่สุด คือ หมู่บ้านปางผาง อำเภอแม่ทา ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเพียง 342.27 บาทเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ที่เคยได้จากการเพาะปลูกและหาของป่าในเขตอุทยานแห่งชาติได้หมดไปเพราะคำสั่งปิดป่าไม้ของทางราชการดังกล่าวมาแล้ว

ตารางที่ 3.10 ประเภทรายได้ของชาวเขาหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

พ.ศ. 2528

ที่	ประเภทของรายได้	รายได้	ร้อยละ
1.	รายได้จากอาชีพเกษตรกรรม		
	ข้าว	457,463	
	พืชไร่	448,425	
	สัตว์	44,448	
	รวม	950,336	18.98
2.	รายได้จากการเลี้ยงสัตว์	60,400	1.21
3.	รายได้จากอาชีพต่าง ๆ		
	อุตสาหกรรมในครัวเรือน	571,320	
	ค้าขาย	326,400	
	รับจ้าง	2,109,260	
	อื่น ๆ	989,610	
	รวม	3,996,590	79.81
	รวมรายได้ตลอดปี	5,007,326	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดลำพูน

อนึ่ง ในการคำนวณมูลค่ารายได้ของชาวเขาในจังหวัดลำพูนประจำปี พ.ศ. 2528 ของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูนนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเก็บข้อมูลแตกต่างไปจาก ปี พ.ศ. 2527 กล่าวคือ ข้อมูลสำมะโนการเกษตร และรายได้ของชาวเขาจังหวัดลำพูนในปี พ.ศ. 2527 เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน แต่ในปี พ.ศ. 2528 ได้สรุปข้อมูลจากการเดินสำรวจหมู่บ้านชาวเขาทุกหลังคาเรือน ทั้ง 49 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลรายได้ของประชากรที่ตรงกับความจริงมากที่สุด คาดว่าโครงสร้างงานอาชีพและรายได้ของชาวเขาทั้งจังหวัดลำพูน และหมู่บ้านบ้านพระบาทห้วยต้มจะเปลี่ยนแปลงไปจากอาชีพที่ต้องอาศัยพึ่งพิงที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ มาเป็นงานรับจ้างและแรงงานรับจ้าง เร่ร้อนที่มีจำนวนมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดจากจำนวนชาวเขาที่เดินออกหางานรับจ้างนอกหมู่บ้านตนหรือบางส่วนเดินขอทานข้าวสารตามหมู่บ้านคนพื้นเมืองที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในฤดูแล้งที่ผ่านมา